

Философија на теолошком факултету

О значају философије за теологију није потребно говорити никоме, коме је колико-толико позната историја хришћанске религије. Од најстаријих времена хришћанства теолози његове цркве били су скоро увек у исто време и философи. А то је, с обзиром на предмет и задатак теологије, врло појмљиво. Отуда је, као што је познато, теологија на првом месту, разуме се, тако звана природна теологија или теодицеја — сматрана као део философије, одн. метафизике, каткада с њом

просто идентификована, ако није обратан, као у средњем веку, философија сматрана у неку руку као део теологије, као *ancilla theologiae*.

Појмљиво је дакле што су теолози морали увек заузети један одређен став према научној философији, чак и онда кад је тај став био сасвим негативан за философију. Да је такав негативан став, — који се, у осталом, јављао врло ретко, управо као врло редак изузетак и у најстаријим временима, — данас немогућан, није свакако ни потребно доказивати. Философи хришћанске цркве, — а исто тако, у осталом, и философи других, нехришћанских цркава — трудили су се увек, на против, да религијско учење доведу у склад с философијом и науком. Данас, када су се науке толико диференцовале и одвојиле од философије, може се слободно тврдити да је философија неопходна управо као веза теологије и науке, на првом месту, разуме се, природне науке. Једино преко философије и психологије теологија може и мора одржавати нужне везе првенствено с природним наукама (физиком, хемијом, геологијом, биологијом), пошто је с друге стране, као социална појава, иначе у вези са филолошко-историјским наукама. А зар би нужност те везе (између теологије и философије) требало нарочито доказивати ?

Него ми смо се и против воље мало удаљили од задатка који смо себи у овом чланку поставили. А то није проблем значаја философије за теологију — тај је проблем данас за сваког, ко се бави науком, ван дискусије — него питање наставе философије на теолошком факултету. А питање наставног програма поставља се за сваку школу и за сваки предмет и мора се мењати према времену и приликама. Те промене, којих је и на нашем младом богословском факултету већ било, као и неједнакост наставе философије на теолошким факултетима у нашој земљи, и изазвале су овај наш чланак. У нас је, по првој уредби православног богословског факултета, настава философије обухватала психологију, логику и историју философије. После је, приликом промене уредбе, с правом избачена логика, а место ње унет је *Увод у философију*.

На тај се начин, пре свега, олакшало ученицима, пошто се у *Уводу* имају у ствари само систематски, у једном прегледном реду, изложити разни философски погледи и правци, пре свега

у теорији сазнања и метафизици, о којима се већ иначе учи у историји философије при излагању система појединих философа. Међутим, у *Уводу* се у исто време може посветити један час или два самој логици. То је, по нашем нахођењу, за формалну логику сасвим довољно, ма колико да је она у прошлости била везана баш с хришћанском философијом. Сколастички философи су учинили за логику врло много, те је то свакако разлог што се њој у западној цркви и данас даје врло много места. Међутим, као што смо већ казали, изван те традиционалне везе, ништа друго не изискује потребу изучавања формалне логике на богословском факултету. А кад је већ избачена формална логика, која је први и основни део логике, онда се има избацити логика у опште као засебан предмет. Јер други део логике, теорија сазнања, поред метафизике, главни је предмет *Увода* у философију. Све оно што је важно у теорији сазнања, њени основни правци, одговори на најважнија питања философије сазнања, има се изнети у *Уводу*.

Што се тиче наставе психологије, чини се да је питање много простије. Међутим, један професор теолошког факултета изразио је једном приликом мишљење да би и психологија као засебан предмет могла бити избачена те би оно, што је у њој најважније и важно у првом реду за теологе, имало бити предавано у *Уводу*. Нама се чини да то мишљење није ни мало оправдано. Нећемо ни говорити о значају психологије за теорију сазнања, па чак донекле можда и за метафизику, наиме, у колико је сваки систем метафизике производ мишљења овог или оног философа. Толико би се још психологија можда и дала изложити већ у *Уводу* у философију, иако се модерна, експериментална психологија, као што је познато, данас веома удаљила од философије. Право постављено питање гласи: да ли је и колико потребна теолозима сама психологија? Наше је мишљење да се на то мора одговорити само позитивно, т. ј. да је психологија теолозима веома потребна. Зар да они, чији је задатак да се брину за здравље и спасење душа људских, не сазнаду не само важније резултате психолошког испитивања њего и сама средства и методе тог испитивања, начин на који се и мера у којој се може дејствовати на душу људску? Свакако има рођених, практичних, тако рећи инстинктивних или интуитивних познавалаца људи — а то би можда на крају

крајева могао бити сваки који би с искреном љубављу прилазио ближњима — код којих би непознавање научне психологије могло бити прежаљено. Али колико је таквих? Зар није и најбољима међу нама потребно да сваки час чине духовне напоре да обуздају своју себичност и да се сете да и други људи мисле, осећају, желе, хоће? Ништа, разуме се, не може човека тако поуздано учинити пажљивим на дубине људске душе као психолошка наука. Па зар би се онда могло и мислити да би највише богословске школе смеле бити без психологије?

Морамо, у корист изучавања психологије на теолошким факултетима, поменути само још једно. Денава се, наиме, да се у богословској литератури наиђе не само на извесну несигурност него и на потпуну пометњу у употреби најосновнијих психолошких појмова, као што су н. пр. разум, осећање, воља и др. А то, признаће се, код факултетски образованих теолога, не би смело бити случај.

Др. Борислав Лоренц.
